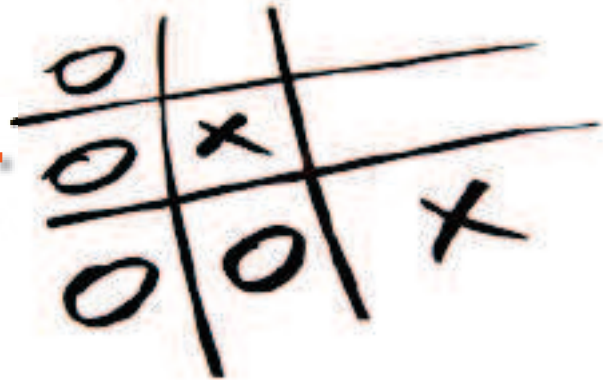

Product, proces ... of gewoon plezier

Overall hoor je geluiden dat ouders en andere opvoeders te veel zouden eisen van hun kinderen. Kinderen moeten presteren: op school, in de muziekschool, in de sportclub ... Die prestatiegerichte ouders zijn bovendien ook erg controlerend: in alles willen ze hun kinderen begeleiden, sturen en - als het niet de juiste richting uitgaat - bijsturen. Er bestaat zelfs een naam voor deze stijl van opvoeden: hyper-parenting. Onder die ouders zijn velen dan ook verontrust over wat op school gebeurt. Niet alleen verlangen ze van de school dat ze ook nauw toekijken op de kinderen en hen zo snel mogelijk bijsturen, als het met het kind niet loopt zoals de ouders dat wensen, verwachten ze van de school en schoolbegeleiding een duidelijke diagnose en oplossingen. Als er geen problemen zijn, maken deze ouders zich ook zorgen. Worden de kinderen wel goed voorbereid op het volgende jaar, op verdere studies, op een latere beroeps carrière? Wordt er van de kinderen en jongeren wel voldoende geëist?

Dergelijke bekommernissen leven ook bij vele onderwijsmensen: worden de leerlingen niet te veel bepamperd? Onderwijs dient toch om iets te leren en daartoe moeten inspanningen geëist worden en moeten prestaties geëist worden.

Off the record

De discussie of van kinderen nu voldoende prestaties – vooral cognitieve – geëist worden, of dat de school zich teveel bekommert om hun sociaal-emotioneel welzijn, lijkt me enigszins naast de kwestie. Zoals ook het verwijt dat ouders te sturend, te controlerend en te bezorgd zouden zijn, de ouders niet veel verder helpt, zeker niet als de enige boodschap zou zijn dat ze wat minder bezorgd zou-

den moeten zijn. We willen allemaal het beste voor onze kinderen en wat niet onderschat mag worden: we weten ook veel meer dan vroeger over hoe kinderen in elkaar zitten en wat er allemaal kan foutlopen. Tegelijk weten we ook dat opvoeden heel complex is en in hoge mate onvoorspelbaar. Dat ouders zo op hun kinderen 'zitten', allerlei willen voorkomen, en dus ook veel problemen zien, is dan ook heel begrijpelijk.

Perspectief

Vooreerst: we mogen, ja, we moeten leerprestaties eisen van kinderen en jongeren. Om als mens te functioneren, zijn er nu eenmaal allerlei kennisinhouden, vaardigheden en houdingen te verwerven. Maar er is meer. Kinderen hebben behoefte aan presteren en de behoefte om dat te laten zien. Zo bouwen ze aan hun identiteit. Het belangrijkste is natuurlijk wel dat ze iets leren en dat ze komen tot competent handelen. Als ouders aan kinderen een prestatie zo voorstellen dat het niet halen ervan het einde van de wereld is, dan is er veel kans dat kinderen juist faalangstig zullen zijn en gaan twijfelen aan zichzelf wanneer ze het niet halen. Wat geëist wordt, moet haalbaar zijn. Om te weten wat haalbaar is, moeten we aandachtig nagaan hoe kinderen omgaan met een opdracht: geraken ze in de war of zijn ze geïnteresseerd. Als het hen boeit, zullen ze zich inzetten. Ja, zullen ze zelfs het onderste uit de kan halen om het doel te bereiken. Als ze daarbij bemoedigd worden door ouders, leerkrachten en anderen, zullen ze ook hulp zoeken als het hen niet lukt en zullen ze openstaan voor instructies, tips, maar ook voor bijkomende taken. Uit onder-

We moeten niet zeggen:
"Zie dat je wint!" of "Zorg ervoor dat je een goal maakt!"
Nee – dat wil een kind sowieso. Zeg eerder:
"Toon wat jullie kunnen!",
"Laat maar eens zien wat jullie geleerd hebben!",
"Doe jullie best!",
"Amuseer jullie!"

zoek weten we dat er wel degelijk zo iets bestaat als werkplezier: een betrokkenheid van het kind waarin het geboeid is door een opgave en plezier beleeft aan het aanpakken ervan. De kunst bestaat erin de focus van het kind te houden bij dit werkplezier. Zijn aandacht moet niet het resultaat betreffen – ook al zal dit bereikt moeten worden – maar wel het nastreven van het doel.

Een voorbeeld

Een eenvoudig voorbeeld en eens niet uit de wereld van het onderwijs, maar van sport en spel, een voorbeeld dat symbool kan staan voor wat in opvoeding de kunst is. Als ouders en coach/trainer hebben we er alle belang bij voortdurend kinderen aan te spreken op hun motivatie. We moeten niet zeggen: “Zie dat je wint!” of “Zorg ervoor dat je een goal maakt!” Nee – dat wil het kind sowieso. Zeg eerder: “Toon wat jullie kunnen!”, “Laat maar eens zien wat jullie geleerd hebben!”, “Doe jullie best!”, “Amuseer jullie!” Hiermee richt je de focus niet op het resultaat, maar wel op de taak en op de inspanning. Dit is ook prestatiegerichtheid, maar de prestatie is hier uitvoeren wat je geleerd hebt, uitproberen wat je meent te kunnen. Het is dan geen ramp als je een wedstrijd verliest of als het één en ander fout loopt. Het belangrijkste is dat je vaardigheden hebt kunnen oefenen, je bewust kan worden van wat je kan en nog niet kan. Op die manier bieden ‘mislukkingen’ leermogelijkheden. Voor dit laatste is evenwel de feedback - het rapport - belangrijk. De coach moet specifieke en concrete commentaar geven. “Het was goed” of “Het was slecht” of “Ik schaam me in jullie plaats”, daar heeft niemand wat aan. Spelers hebben wel een boodschap aan “Die beweging was goed”, “Aan dat aspect moeten we nog werken, om die reden ...” En wat heel goed werkt, is de vraag “Wat vond je er zelf van?” Het kind evalueert zichzelf immers ook.

Competitie

Wie prestaties zegt en evaluatie, zegt ook competitie: het zich vergelijken met elkaar. Traditioneel zijn pedagogen terughoudend als het om competitie gaat.

En terecht, alleen ... leren sporten, is niet alleen trainen, maar ook wedstrijden spelen. Zoals in muziekonderwijs of gewoon onderwijs ook steeds een element van competitie schuilt. Competitie is in zekere zin onvermijdelijk. Er zijn echter verschillende manieren om competitie op te vatten. Twee foutieve opvattingen zijn wat we zouden kunnen noemen de militaire en de economische opvatting. In het eerste geval is de tegenstrever de vijand die verslagen moet worden. In de tweede opvatting dient de match om een beloning te verwerven. Bij beide ligt de focus niet op leren, maar op winnen, niet op de inspanning, maar wel op het resultaat (de rangschikking, de premie, de andere vernederen ...). Zo cultiveer je een extrinsieke motivatie bij je spelers. Er is evenwel ook een derde manier om naar competitie te kijken: het sociale model. De tegenstrever is een partner, een sparingpartner. En dit is wederkerig: zonder partner kan je niet spelen. Het doel is zich met elkaar meten, nagaan wat men kan en nog niet kan, of iets werkt of niet. Je kan dan ook leren van die partner: waarom lukt het hem en mij niet? De focus ligt op de taak, op het spel zelf, en niet op iets anders. De meerwaarden van dergelijke opvatting zijn velerlei: als de ander een uitdagende partner is, dan heb je er alle belang bij een sterke partner te verkiezen (liever verliezen van een sterke tegenstrever dan winnen van een zwakke), als de ander een partner is, dan zal je ook respect hebben voor die ander (fair

play uit eigenbelang), je leert niet alleen jezelf beter kennen (competentiegevoel), je krijgt ook respect voor die ander (fair play als intrinsieke waarde van het spel).

Samenleven/samenleren

Dit laatste is meteen ook de reden, om in opvoeding en onderwijs in het bijzonder, de voorkeur te geven aan het groepsgebeuren. Het kind is geen individu dat alleen opgevoed wordt door een opvoeder. Mensen zijn sociale wezens en hebben behoefte aan relaties en samenleven. Samenleven leer je maar door samen te leven. In de mate alle opvoeding ‘als individu leren samenleven’ is, zal opvoeding het best gebeuren in ‘gezelschap’, onder mensen, onder kinderen.

Niet alleen zal de groep een middel zijn om te leren en een plaats om het geleerde uit te proberen en verder te ontwikkelen. Door het samenleven zullen individuele prestaties ook gerelativeerd worden. En dit op vele manieren. Kinderen kunnen in groep ervaren dat ze niet de enigen zijn die iets niet kunnen, hier kunnen ze ook ervaren waarin ze beter zijn dan de ander. Hier zullen ze ervaren dat er vele noden en vele talenten zijn, en hier zullen deze elkaar vinden.

Kortom: de beste manier om een balans te vinden tussen prestatiegerichtheid en de schrik om kinderen te overvragen, is kinderen laten opgroeien met meerdere kinderen en meerdere opvoeders. De stille, maar gevoelige toename van ouders die hun kind thuis houden om het daar een betere opvoeding dan deze van de school te geven, zijn daarom zorgwekkend.

